

O třech generacích

Chcete něco vědět o vzdělanosti neslyšících u nás? Mé babičce je 77 let a moc mi vyprávěla o svém životě, např. o škole, o klubu neslyšících, o práci. Mě matce je 43 let a mně je 23 let. Budu psát o třech generacích žen, z nichž každá měla úplně jiný život.

MÁ BABIČKA Z OTCOVY STRANY prožila 2. světovou válku. Před ní navštěvovala **základní školu pro hluchoněmý v Lipníku nad Bečvou!** Bylo pro ni těžké opustit rodiče, protože nevěděla, co ji tam čeká. Jedenou jela s tatínkem do Lipníka a pořád nevěděla, kam půjde a proc. Když ji tatinek doprovodil do krásné budovy, uvědomila si, že tam bude chodit do školy, aby se tam něco naučila. Viděla různé neslyšící, jak se domluovali českým znakovým jazykem. Pochopila, že není sama postižená, že takových dětí žije více. Do této školy chodilo, podle toho, co si pamatuje má babička, asi 60–70 dětí. Řekla mi, že se tam **nesmělo ukazovat při vyučování**, ale mimo školní vyučování děti znakový jazyk používaly. **Když děti chtěly jet do města, nesměly vůbec ukazovat, prý by to byla ostuda.**

Když někdo neuměl mluvit, musel se to učit o to intenzivněji. Proč? „*Orální metoda povážuje za vůbec nejdůležitější charakteristiku člověka jeho schopnost ovládatu mluvené řeči. Všechno musí být obětováno jednomu jedinému cíli – naučit neslyšící dítě mluvit. Muhy je (...) dokonce považována za mnohem důležitější než vzdělání!*“² Právě proto babička na školu nerada vzpomíná.

Jako učitelé ve škole pracovali sami profesori-muži a vychovatelky byly rádové sestry. Tehdy se ženy nesměly stát učitelkami, musely se starat o domácnost a podřídit se svému muži. Do školy se chodilo každý den kromě neděle, kdy bylo volno. **Vyučovalo se pouze 5 předmětů:** český jazyk, matematika, prvouka, přírodrověda a ještě jeden předmět, na který si babička bohužel už nepamatuje. Děti se musely učit **hlavně psát a číst nahlas**. Profesor vždy opravoval správnou výslovnost. Pro babičku to bylo strašně náročné a nepříjemné. Když někdo škaredě psal, profesor ho hůlkou zbil přes ruce a žák to musel napsat znova, třeba i vicekrát. Babička tam zažila ještě jiné nepříjemnosti, které mi necháela říct. Pokud vám, **nejezdila domů každý víkend, alejen 3krát za celý rok**, když byly Velikonoce, Vánoce a letní prázdniny. Do Lipníka chodila asi pět roků, pak vypukla válka. Dokud nepřestala, musela se schovalat ve sklepě.

Po válce, **když ji bylo 16 let**, šla se do Prahy do pokračovací školy pro

hluchoněmé v Radlicích³ učit švadlenou. Studovala zde pouze tři roky, pak obdržela výuční list. Poté hned nastoupila ve Frýdku-Místku do práce jako pánská krajčová. Na stejném místě pracovala celý život až do odchodu do duchodu. Měla těžký život.

Podle mého názoru se ve škole skoro nic nenaucila, možná pouze základní výrazům a trochu mluvit. **Její vzdělání není skoro žádné.**

Ted' budu psát o **MOJÍ MAMINCE**, které se zhorsil sluch ve třech letech jako následek nemoci. Kdysi bydlela v Českých Budějovicích, kam chodila tři roky do **materšské školy pro hluchoněmé** a do první a do druhé třídy **základní školy pro hluchoněmé**⁴. Pak se s rodiči přestěhovala z Českých Budějovic do Frýdku-Místku.

Docházela do **základní školy pro hluchoněmé na Svatém Kopečku** u Olomouce.⁵ Do této školy chodila spousta neslyšících dětí. Má maminka mi vyprávěla, jak se tam děti cítily jako jedna rodina. Moje matka však byla nedoslychavá a její spolužáci měli větší sluchovou vadu a někteří vůbec neslyšeli. Při mluvení mělo každé z dětí nepřirozený hlas. Maminka nerada vzpomíná, jak jednu spolužáčku, která vůbec neslyšela, měla jiný hlas a neměla talent na mluvení, učitelé nutili mluvit a mluvit, a že moji maminky bylo té divky hrozně líto. Kdežto má maminka uměla mluvit pěkně – skoro jako slyšící lidé, tak neměla problémy. Od třetího až do devátého ročníku měla samé jedničky. Ve škole se nesmělo ukazovat, při vyučování používali **orální metodu komunikace**.

Pro ni byl **největší šok, když v osmém třídě onemocněla žloutenkou**. Musela trávit v nemocnici tři měsíce a tam se také učilo. Přišla paní učitelka a ptala se, do které třídy chodí, a ona ji opověděla, že do osmě. Učitelka vzala učebnici **osmé třídy běžné školy a začaly se učit**. Bohužel, maminka **neuměla vůbec nic**. Cítila se trapně. Paní učitelka vzala učebnice od první až do osmé třídy, řekla jí, ať si ty učebnice vezme a vyhledá tam, co se učí. Probrárala je a **zjistila, že umí věci z třetí třídy. A to byla osmačka!** Samozřejmě se před dětmi v nemocnici styděla. Díky tomu začala číst knížky a sama se **vzdělávat**.

Problém byl v tom, že jak se blížil konec školní docházky, musela se rozhodnout, kam půjde dál. Chtěla jít na základní laborantku s maturitou, přihlásila se tam a dělala přijímací zkoušku. Nezváli ji, protože nic neuměla a navíc nerozuměla cizím slovům a ruský jazyk se vůbec neucila. Tak musela vzít jinou školu, a to aranžérskou. Za tří let ji ukončila výučním listem. Chodila mezi slyšící a naučila se tam víc než v neslyšící škole v Olomouci. Proto se **rozhodla**,

že bude více než slyšícími a naučí se více slov a **hlavně že bude číst**. Čtení jí pomáhalo rozšířit slovní zásobu a chápalo významy mnoha slov.

Za komunismu neměla možnost studovat střední školu s maturitou pro sluchově postižené, protože v té době byly v Československu pouze dvě takové školy, a to gymnázium v Praze v Ječné ulici a střední průmyslová škola oděvní v Kremnici. Podle toho také vypadá její oficiální vzdělání, je pouze vyučení.

JÁ. Ted' budu psát o svém dosavadním vzdělávání. Asi tři roky jsem chodila do mateřské školy pro neslyšící na Svatém Kopečku. Pak jsem nastoupila na **základní školu pro nedoslychavé v Ostravě**.⁶ **Měli jsme učebnice jako děti ze slyšících škol. Používala se pouze orální metoda komunikace. Bylo pro mě těžké soustředit se při vyučování pouze na odezírání**, přesto jsem se o soustředění co nejvíce snažila. Musela jsem každý týden jednou chodit na logopedii, abych měla správnou výslovnost. Jenomže z vyučování jsem stejně nic neměla. **Vůbec jsem nerozuměla významu slov, nechápala jsem, co ta česká slova znamenají**. V češtině jsem měla vždycky problémy. Nerada vzpomínám, jak jsem museli pořád psát dikta, vždycky jsem měla samé pětky. Díky mé mamince, která mě doma učila pomocí českého znakového jazyka, jsem to nakonec vždy pochopila a měla jsem větší slovní zásobu. Naučila jsem se **bízry číst knížky**. S ostatními předměty jsem problémy neměla vůbec.

Pak jsem se přihlásila do Brna na **oděvní průmyslovku**.⁷ Byla jsem přijatá, studovala jsem tam pět let. Některé učitelé používali český znakový jazyk a někteří preferovali mluvení a odezírání. Neměla jsem zde žádné problémy, cítila jsem se v pohodě, nic mi nechybělo.

Po maturitě jsem se rozhodla, že budu dále studovat vysokou školu. Ale jakou? Byl rok 1998. Náhodou jsem četla v Učitelských novinách, že Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze poprvé otvídá obor **Čeština v komunikaci neslyšících**. Studenti byli přijímáni do denního bakalářského studia. Tak jsem neváhala a přihlásila se. Nyní jsem ve čtvrtém ročníku. Díky této škole jsem pochopila, že **neslyšící mohou také studovat vysokou školu, když mají tlumočníka, a že vlastně mohou zvládnout v životě vše jako slyšící**.

Konečně se rozšířuje nabídka středních⁸ a vysokých škol pro neslyšící. Dneska už neslyšící studují na vysokých školách také v Hradci Králové, v Brně, v Olomouci, v Pardubicích, v Ostravě i v jiných městech.

Jsem ráda, že je demokracie. Proč? Konečně mohou neslyšící studovat, dostat se kam chcejí a začínají se uznávat český znakový jazyk. **Generace mojí babičky**

žila v izolaci v ústraní, neslyšící neměl možnost se vzdělávat. Vrstevníci moji maminky měli situaci o malinko lepší, ale možnost studovat střední školu s maturitou nebo dokonce vysokou školu také neměli. A já doufám, že za pár měsíců budu mít bakalářskou promoci.

I když situace ještě zdáleka není úplně ideální, došlo během tří generací k neuvěřitelně velkému pokroku ve společnosti ve vztahu k neslyšícím a k jejich vzdělávání. Neslyšící dnes v České republice nacházejí plnohodnotné uplatnění.

Magda Racková (roz. Kuhajdová)

¹ „Moravský ženský ústav pro hluchoněmé v Lipníku byl stanoven podle stejného plánu jako v Ivančicích a byl otevřen ve stejném roce – 1894. Vyučovat se začalo 16. září 1894.“ (HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný přívodce neslyšících a nedoslychanych po jejich vlastním osudu. I. díl*, 2., dopln. vyd. Praha: FRPSP, 1999, s. 158.)

² Tamtéž, s. 57.

³ „...dne 12. prosince 1930 se z ní stává škola veřejná a dostává všeňenější název „Všeobecná živnostenská škola pokračovací pro hluchoněmě. Ve školním roce 1932/33 již působí v nové budově spolku na Radlické třídě. Početnictví kolisat mezi 15 až 33. Zásadní charakteristikou školy bylo, že se učením dostávalo odborného vzdělávací předměty. Ve 20. roce svého trvání vymenovává škola obory, ve kterých se její absolventi vyučili: zamečníci, klempíři, automontéři, optici, rytci, truhláři, čalounici, fotografové, kniháři, hrnčíři, pokojníci, lakovníci, zlatníci, klenotníci, štukatéři, keramici, hrubšáři, zahradaři, hrusciči, drahotníci, mozaikáři, soustružníci, pekaři, krejčí a krejčové, švadleny a modelky.“ (Tamtéž, s. 183.)

⁴ Koncem sedmdesátých let 19. století žijistil českobudějovický vlasteneck a lidumil biskup Valerian Jirsík, že se v budějovické díceři nachází 74 hluchoněmých dětí ve věku 8 až 13 let, kterým se nedostává žádohního školního vzdělání. (...) S vyučováním bylo možno započít již v roce 1871 se 14 chovanci.“ (Tamtéž, s. 139–140.)

⁵ „V roce 1950 byl ústav v Lipníku ze své budovy přestěhován do budovy bývalého kláštera na Svatém Kopeckém u Olomouce. Jyučování na ústavu bylo zahajeno 1. září 1950. V roce 1991 byla tato budova restituována řádu premonstrátek a škola v ní byla pouze v pronájmu. V červenci 1999 byla slavnostně otevřena nová budova školy přestavěná z bývalých kasáren v Olomouci.“ (Tamtéž, s. 159.)

⁶ „V roce 1982 byla v budově bývalé základní školy otevřena Základní škola pro nedoslychavé v Oslavově-Porubě.“ (Tamtéž, s. 198.)

⁷ „V roce 1992 zřítilo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ve stejně budově Sřední průmyslovou školu oděvní, na kterou nastoupilo 10 studentek. A konečně v roce 1996 bylo zřízeno ještě odborné učiliště s učebními obory: šití oděví, zámečnické práce a údržba, na které jsou přijímáni absolventi zvláštních škol. V současné době se škola jmenuje Sřední průmyslová škola oděvní, Sřední odborné učiliště pro sluchově postiženou mládež a Odborné učiliště Brno, Gellnerova 1.“ (Tamtéž, s. 199.)

⁸ Sřední zdravotnická škola pro sluchově postižené v Berouně. Sřední průmyslová škola oděvní pro sluchově postižené v Brně. Sřední pedagogická škola pro sluchově postižené v Hradci Králové. Gymnázium pro sluchově postižené v Praze – v Ječné ulici. (Adresář služeb pro sluchově postižené 2000. Praha, FRPSP 2000.)